

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24 00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04, 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41
TELEFON DYŻURNY: 21-34-34

BS/192/6/86

X ZJAZD PZPR
ZAINTERESOWANIE; NADZIEJE I OCZEKIWANIA

/Komunikat z badań/

Czerwiec 1986

Sprostowanie

Do komunikatu "X Zjazd PZPR. Zainteresowanie, nadzieje i oczekiwania"
wkrađły się następujące pomyłki:

str.3, tab. 2, wiersz pierwszy od góry w drugiej kolumnie /należący do PZPR - V⁸⁶/
jest 82,4%

powinno być 75,6%

str. 3, wiersz 11 od dołu

jest /o 13,1%/. Więcej niż cztery piąte

powinno być /o 10,1%/. Więcej niż trzy czwarte

str. 7, tab. 5, pierwszy wiersz w ostatniej kolumnie /bezpartyjni/

jest 8,8%

powinno być 3,8%

str. 7, tab. 6, drugi wiersz w ostatniej kolumnie /młodzież ⁸⁶/

jest 77,0%

powinno być 78,0%

Przepraszamy

Za niespełna cztery tygodnie rozpocznie się X Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej - najważniejsze dla Polski wydarzenie polityczne 1986 roku. Czy i w jakim stopniu społeczeństwo interesuje się tym wydarzeniem oraz jakie oczekiwania i nadzieje społeczne z nim wiąże? - to podstawowe pytania, na które stara się odpowiedzieć niniejszy komunikat prezentujący wyniki dwóch badań¹. Dwukrotny, a w przypadku dwóch pytań trzykrotny² pomiar z zastosowaniem identycznych wskaźników pozwala prześledzić zmiany w zainteresowaniach i oczekiwaniach związanych z X Zjazdem PZPR w okresie siedmiu-ośmiu ostatnich tygodni.

1. Zainteresowanie X Zjazdem PZPR

Przedmiotem badań było zainteresowanie informacjami o zbliżającym się Zjeździe z różnych źródeł, głównie jednak przekazywanymi przez prasę, radio i telewizję, oraz projektem programu PZPR i tezami programowymi na X Zjazd.

Zainteresowanie informacjami o X Zjeździe PZPR ilustrują dane zamieszczone w tabeli 1.

Tabela 1

w procentach

Zainteresowanie X Zjazdem PZPR	Pracownicy gospodarki uspołecznionej		Młodzież IV/V '86 /N=1132/
	III/IV '86 /N=857/	V '86 /N=991/	
Specjalnie śledzę informacje	5,1	4,3	1,3
W miarę uważnie słucham, czytam	18,1	21,0	14,2
Coś o tym słyszałem/am/, czytałem/am/	42,9	39,0	38,9
W ogóle się tym nie interesuję	27,0	30,7	39,2
Nic nie wiem na ten temat	6,9	4,9	5,1

Uwaga - We wszystkich tabelach nie podano odsetka braku danych.

¹ Pierwsze pod hasłem "Aktualne wydarzenia 2" zrealizowano w dniach 20.03-4.04 br. techniką wywiadu kwestionariuszowego na reprezentatywnej próbie udziałowej dorosłej ludności Polski. Dla dokonania w analizie porównań wypowiedzi wyodrębniono ze składu próby zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej /N=857/. Drugie badanie pt. "Problemy Polski 1986" przeprowadzono w dniach 13-20 maja na reprezentatywnej próbie udziałowej pracowników gospodarki uspołecznionej /N=991/ również techniką wywiadu kwestionariuszowego.

² Uwzględniono tu wyniki badania nt. "Młodzież o sobie i swojej przyszłości" przeprowadzonego w dniach 23.04-3.05 na 1132-osobowej reprezentatywnej próbie uczniów ostatnich klas szkół średnich i zawodowych techniką ankiety audytoryjnej.

Co czwarty pracownik gospodarki uspołecznionej charakteryzował się bardzo dużym lub dużym zainteresowaniem X Zjazdem, co trzeci natomiast całkowitą obojętnością. Wyniki majowego sondażu w porównaniu z uzyskanymi w marcu-kwietniu wskazują na niewielki wzrost liczby osób deklarujących bardzo duże i duże zainteresowanie /2,1%/ oraz jego brak /1,7%. Zmniejszył się natomiast odsetek osób deklarujących małe zainteresowanie /o 3,9%. Dotyczy to zwłaszcza członków PZPR.

Tabela 2

w procentach

Zainteresowanie X Zjazdem PZPR	Pracownicy gospodarki uspołecznionej			
	należący do PZPR		bezpartyjni	
	III/IV '86 /N=148/	V '86 /N=148/a)	III/IV '86 /N=709/	V '86 /N=840/a)
Specjalnie śledzę informacje W miarę uważnie słucham, czytam	65,5	75,6	14,4	16,5
Coś o tym słyszałem/am/ czytałem/am/	31,3	18,2	45,4	42,6
W ogóle się tym nie interesuję	2,0	4,7	32,2	35,2
Nic nie wiem na ten temat	1,4	1,4	8,0	5,6
a) W przypadku trzech respondentów brak danych o ich przynależności partyjnej.				

Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że kampania przedzjazdowa wyraźnie wpłynęła na wzrost zainteresowania omawianym wydarzeniem wśród członków partii /o 10,1%. Więcej niż trzy czwarte całej zbiorowości członków PZPR pracujących w gospodarce uspołecznionej deklarowało w maju bardzo duże lub duże zainteresowanie przygotowaniem do X Zjazdu, podczas gdy kilka tygodni wcześniej tylko dwie trzecie. W przypadku bezpartyjnych wzrost odsetka takich deklaracji był nieznaczny /o 2,1%. Oznaczałoby to, że kampania przedzjazdowa w miarę swego zaawansowania koncentrowała coraz większą uwagę przede wszystkim członków PZPR; zainteresowanie bezpartyjnych pozostawało bowiem na tym samym poziomie, z przewagą niskiego.

Zainteresowanie X Zjazdem analizowaliśmy również przy uwzględnieniu kategorii społeczno-zawodowych, wiekowych oraz miejsca zamieszkania respondentów /tab. 3/.

Tabela 3

w procentach

Wyszczególnienie	Pracownicy gospodarki uspołecznionej deklarujący							
	zainteresowanie				brak zainteresowania			
	bardzo duże i duże		małe		bardzo duże i duże		małe	
	III/IV -86	V '86	III/IV -86	V '86	III/IV -86	V '86	III/IV -86	V '86
<u>Grupy społeczno-zawodowe:</u>								
- inteligencja	46,1	43,2	32,3	36,5	21,5	20,3	-	-
- pracownicy umysłowi	37,6	33,3	42,1	30,4	18,8	34,3	1,5	2,0
- robotnicy wykwalifikowani	20,9	24,2	47,1	38,1	24,5	32,9	7,5	4,5
- robotnicy niewykwalifikowani	12,2	11,4	34,3	46,7	36,6	30,5	16,8	11,4
<u>Grupy wiekowe:</u>								
18-29	12,8	19,7	50,9	44,5	29,6	31,5	6,2	4,2
30-39	25,1	24,9	40,2	38,2	28,4	31,7	6,3	5,2
40-49	27,1	33,5	42,6	31,6	22,6	29,3	7,7	5,6
50 lat i więcej	31,3	27,1	37,2	38,3	23,4	29,3	8,3	5,3
<u>Mieszkańcy:</u>								
- wsi	23,4	16,3	41,6	40,8	27,7	35,7	7,3	7,1
- miast wielkości								
- do 20 tys.	25,8	29,4	45,2	52,9	20,2	14,7	8,9	2,9
- ponad 20 tys. ludności	22,3	25,9	43,0	37,0	28,8	32,0	5,9	5,0

W analizowanych grupach społeczno-zawodowych największe zainteresowanie X Zjazdem PZPR wykazują przedstawiciele inteligencji /prawie co drugi bardzo duże i duże/ i pracowników umysłowych /co trzeci/. Spośród robotników wykwalifikowanych co czwarty deklaruje wysoki stopień zainteresowania, natomiast w grupie robotników niewykwalifikowanych tylko co dziesiąty. Charakterystyczne, że jedynie w grupie robotników wykwalifikowanych wzrosła liczba osób z uwagą śledzących przygotowania do X Zjazdu - w pozostałych zmalała w granicach 0,8-4,3%, a najbardziej w grupie pracowników umysłowych - odsetek nieinteresujących się X Zjazdem wzrósł tu o ponad 15 punktów procentowych.

Analizując zainteresowanie X Zjazdem w wyróżnionych kategoriach wiekowych odnotowano:

- wzrost liczby osób bacznie śledzących informacje dotyczące tego wydarzenia w grupie 18-29-latków /o 6,9%/ i 40-49-latków /o 6,4%/, nieznaczne jej zmniejszenie wśród 30-39-latków i dość wyraźne w najstarszej grupie wiekowej - powyżej 50 lat /o 4,2%/;

- wzrost liczby osób deklarujących brak zainteresowania we wszystkich grupach wiekowych, zwłaszcza starszych /powyżej 40 lat/, gdzie przekracza on 5%.

Również miejsce zamieszkania różnicuje stopień zainteresowania X Zjazdem. Zauważalna jest tendencja do jego zmniejszania się w grupie respondentów zamieszkałych na wsi i do wzrostu - w małych miastach, do 20 tys. mieszkańców. Z ambiwalencją zainteresowania mamy natomiast do czynienia w miastach dużych liczących powyżej 20 tys. mieszkańców.

Stopień zainteresowania jest różnicowany także przez płeć badanych. Mężczyźni nie tylko częściej deklaruje zainteresowanie informacjami zjazdowymi, ale również są liczniej reprezentowani w grupach o wysokim stopniu zainteresowania.

2. Zainteresowanie dokumentami zjazdowymi

Pytając o znajomość dokumentów przedstawionych do ogólnospołecznej dyskusji przedzjazdowej, tj. projektu programu PZPR i też zjazdowych, zmierzaliśmy do pomiaru czynnego zainteresowania problematyką zjazdową, wymagającego zwiększonej aktywności indywidualnej. Jest ono znacznie mniejsze niż bierne, ograniczające się do śledzenia informacji w mass mediach, i nie zmienia się w czasie, jeśli sądzić po znajomości projektu programu PZPR /tylko w tym zakresie mamy porównywalne dane - tab. 4/. Istotne jest jednak, na ile zainteresowanie to jest mniejsze oraz czy w miarę rozwoju kampanii przedzjaz-

dowej wzrośnie. Na to drugie pytanie możemy odpowiedzieć częściowo - tylko w odniesieniu do projektu programu PZPR, opublikowanego znacznie wcześniej niż tezy programowe i będącego przedmiotem badania w okresie marzec-kwiecień. W przypadku tez nie mamy porównywalnych danych.

Tabela 4 ilustruje rozkład procentowy odpowiedzi respondentów na pytanie, czy zapoznali się dokumentami zjazdowymi.

Tabela 4

w procentach

Odpowiedzi	Projekt programu PZPR		Tezy
	pracownicy gospodarki uspołecznionej		
	III/IV '86	V '86	
Tak, przeczytałem/am/ dokładnie	7,0	8,3	9,2
Tak, ale tylko przejrzałem/am/	18,0	17,9	19,9
Jeszcze nie przeczytałem/am/, ale zrobię to w najbliższym czasie	22,9	21,8	18,5
Nie przeczytałem/am/ i nie mam takiego zamiaru	52,0	52,0	52,4

Z projektem programu PZPR zapoznał się dokładnie lub pobieżnie co czwarty pracownik gospodarki uspołecznionej, a z tezami - co trzeci. Obydwa dokumenty przejrzał prawie co piąty. Również co piąty deklarował taki zamiar w najbliższym czasie. Większość jednak oświadczyła, że nie zapoznała się z żadnym z dokumentów i nie ma takiego zamiaru.

Deklaracje badanych dotyczące znajomości dokumentów zjazdowych podobnie jak odnoszące się do zainteresowania Zjazdem różnicuje przynależność partyjna. Wśród członków PZPR znajomość projektu programu jest jedenastokrotnie większa niż wśród bezpartyjnych, tez zaś - prawie pięciokrotnie. Dane zawarte w tabeli 5 zdają się wskazywać, że tezy zjazdowe budzą większe niż program zainteresowanie zarówno wśród członków partii, jak i bezpartyjnych, przy czym wśród tych ostatnich - wyraźne. Większe zainteresowanie dokumentami zjazdowymi obserwujemy również wśród inteligencji. Analiza pozostałych zmiennych nie ujawnia istotnych różnicowań.

Tabela 5

w procentach

Odpowiedzi	Projekt programu PZPR				Tezy	
	pracownicy gospodarki uspołecznionej					
	III/IV '86		V '86			
	członko- wie PZPR	bezpar- tyjni	członko- wie PZPR	bezpar- tyjni	członko- wie PZPR	bezpar- tyjni
Przeczytałem/am/ dokładnie	28,4	2,4	37,2	3,2	39,2	3,8
Tylko przejrzałem/am/	46,6	12,0	33,8	15,0	39,9	16,4
Zrobię to w najbliż- szym czasie	14,9	24,6	20,3	22,1	12,2	19,6
Nie i nie mam zamiaru	10,1	60,8	8,8	59,6	8,8	60,1

Przytoczone dane zdają się uprawniać do stwierdzenia, że dokumenty zjazdowe poddane pod ogólnospołeczną dyskusję takiej dyskusji nie wywołały, ponieważ stopień ich znajomości nawet wśród pracowników gospodarki uspołecznionej jest niewielki. Dyskusja przedzjazdowa ma więc charakter typowo wewnątrzpartyjny.

3. Oczekiwania i nadzieje związane z X Zjazdem

Tak jak nikłe jest zainteresowanie związane z X Zjazdem, tak też nikłe są nadzieje i oczekiwania co do następstw tego wydarzenia. Odsetek określających swe oczekiwania i nadzieje /tab.6/ jako niewielkie i żadne jest szczególnie duży w zbiorowości uczniów ostatnich klas szkół średnich i zawodowych /77 wobec 68%. W porównaniu z kwietniem '86 zmalał w grupie pracowników gospodarki uspołecznionej odsetek niezdecydowanych /odpowiedzi "nie wiem", "trudno powiedzieć"/, wzrósł zaś odsetek osób nie wiążących ze Zjazdem większych nadziei.

Tabela 6

w procentach

Oczekiwania i nadzieje	Pracownicy gospodarki uspołecznionej		Młodzież '86
	III/IV '86	V '86	
Bardzo duże	2,0	3,5	2,5
Duże	14,8	15,9	13,9
Niewielkie	36,6	37,2	41,8
Żadne	27,8	30,4	36,2
Trudno powiedzieć	18,8	12,5	2,2

Sceptycyzm co do następstw Zjazdu jest wyraźny, zwłaszcza wśród bezpartyjnych /tab. 7/. Natomiast wśród członków partii nadzieje te są znaczne i nasilają się w czasie.

Tabela 7

w procentach

Oczekiwania i nadzieje	Pracownicy gospodarki uspołecznionej			
	członkowie PZPR		bezpartyjni	
	III/IV '86	V '86	III/IV '86	V '86
Bardzo duże	8,1	14,2	0,7	1,7
	} 43,9		} 11,2	
Duże	35,8	41,8	10,5	11,4
	} 50,7		} 13,1	
Niewielkie	39,2	31,1	36,0	38,6
	} 50,7		} 67,2	
Żadne	11,5	6,8	31,2	34,6
	} 37,9		} 73,2	
Trudno powiedzieć	5,4	6,1	21,6	13,7

Odsetek wiążących ze Zjazdem duże i bardzo duże oczekiwania jest największy w grupie inteligencji i wzrasta z upływem czasu, najmniejszy zaś w grupie robotników niewykwalifikowanych i utrzymuje się w obu badaniach mniej więcej na tym samym poziomie /tab. 8/. We wszystkich grupach, z wyjątkiem inteligencji, wzrasta odsetek nie wiążących ze Zjazdem żadnych lub większych nadziei. Największy jest on w grupie pracowników umysłowych, najbardziej wzrasta w grupie robotników niewykwalifikowanych.

We wszystkich grupach wiekowych odnotowujemy wzrost zdecydowania badanych co do tego, czy wiążą ze Zjazdem nadzieje i oczekiwania. W maju '86 najczęściej deklarowali je badani w wieku powyżej 40 lat, ich brak zaś - najmłodsi. Mieszkańcy wsi stosunkowo częściej niż miast nie wiązali nadziei i oczekiwań ze Zjazdem. Tendencja ta nasiliła się w okresie kwiecień-maj.

Na ogólniejsze pytanie: "Czy według Pana/i/ X Zjazd stworzy dobry, realny program rozwoju kraju na najbliższe lata" pozytywnie odpowiedział prawie co trzeci badany /ale tylko 6,8% w sposób zdecydowany/, negatywnie 28,2%; aż 40% nie potrafiło /lub nie chciało/ zaprezentować ankieterom swojej prognozy /tab.9/.

Tabela 8

Wyszczególnienie	Oczekiwania i nadzieje pracowników gospodarki społecznej związane z X Zjazdem									
	bardzo duże		duża		niewielkie		żadne		trudno powiedzieć	
	III/IV-86	V-86	III/IV-86	V-86	III/IV-86	V-86	III/IV-86	V-86	III/IV-86	
<u>Grupy społeczno-zawodowe:</u>										
- inteligencja	-	6,8	23,1	21,6	38,5	28,4	33,8	40,5	4,6	2,7
- pracownicy umysłowi	3,0	2,9	14,3	18,6	45,9	33,3	27,1	40,2	9,8	4,9
- robotnicy wykwalifikowani	1,6	2,8	19,0	16,0	35,1	32,1	27,2	36,6	17,0	12,5
- robotnicy niewykwalifikowani	1,5	2,4	13,0	13,3	24,4	28,3	23,7	34,9	37,4	21,1
<u>Grupy wiekowe</u>										
18-29	0,4	1,8	13,3	14,0	36,3	33,1	29,6	37,4	20,3	13,4
30-39	2,7	4,9	13,9	14,9	37,2	29,9	29,6	37,0	16,6	13,3
40-49	2,6	3,7	16,1	19,1	34,8	27,9	27,1	38,1	19,4	11,2
50 lat i więcej	1,4	3,8	18,1	18,8	37,5	30,1	21,5	36,1	20,8	11,3
<u>Mieszkańcy:</u>										
- wsi	1,8	2,1	12,5	9,3	39,2	32,5	27,5	45,4	19,0	18,6
- miast:										
- do 20 tys.	4,0	6,0	20,2	20,9	37,1	20,9	16,9	41,8	21,8	10,4
- powyżej 20 tys. ludności	1,3	3,6	14,2	16,4	35,6	31,9	30,1	30,9	31,9	12,0

Tabela 9

w procentach

Stosunek do tezy o stworzeniu przez X Zjazd dobrego, realnego programu	Pracownicy gospodarki uspołecznionej					
	ogółem	inteligencja	pracownicy umysłowi	robotnicy		członkowie PZPR
				wykwalifikowani	niewykwalifikowani	
Tak	6,8	9,5	7,8	6,8	4,8	24,3
Raczej tak	24,8	21,6	25,5	25,1	24,0	41,9
Raczej nie	14,8	16,2	25,5	15,0	9,6	8,8
Nie	13,4	10,8	10,8	14,3	13,2	6,1
Trudno powiedzieć	40,0	41,9	30,4	38,8	48,5	18,9

Respondentów uznających, że X Zjazd stworzy dobry, realny program rozwoju kraju na najbliższe lata pytano, jakie problemy zostaną dobrze opracowane w programie partii, natomiast zaprzeczających temu proszono o uzasadnienie swego zdania. Ci pierwsi mówili o:

- sprawach gospodarczych /kryzys, reforma, inflacja itp./ - 52,6% respondentów z tej grupy;
- warunkach życia ludności /warunki życia poszczególnych grup, problemy zaopatrzenia, ceny, płace itd./ - 33,5%;
- oświacie i wychowaniu, nauce, kulturze - 7,6%;
- ogólnej poprawie sytuacji w kraju - 6,0%;
- problemach politycznych kraju /spokój, stabilizacja, porozumienie narodowe/- 5,4%;
- sprawach wsi i rolnictwa /wyżywienie narodu, produkcja rolna, sprawy ludzi na wsi/ - 5,1%.

Przekonani o tym, że Zjazd nie wypracuje dobrego, realnego programu, uzasadniali swoje stanowisko:

- brakiem wiary w praktyczne znaczenie Zjazdu PZPR /"X Zjazd, tak jak poprzedni, niczego nie zmieni", "Było już wiele zjazdów, ale nie przyniosły wyników" - 40,1%;
- niewiarą w rzeczywiste rezultaty programów i uchwał /"Uchwala się różne programy, ale się ich nie realizuje", "Programy są dobre, ale się ich nie wykonuje", "Dużo gadają, mało robią"/ - 39,8%;

- nieufnością do PZPR i władz, brakiem zaufania do ich intencji i możliwości działania /"Nie ufam partii", "Partię nie stać na poprawę warunków życia ludzi pracy"/ - 15,8%;

- rozległością i głębokością kryzysu - jest on zbyt wielki, aby można było stworzyć program naprawy - 9,0%;

- niewiarą, aby można było naprawić polską /socjalistyczną/ gospodarkę /"Cudotwórcy systemu nie zmienią", "Nie będzie dobrej gospodarki, bo jesteśmy przyzwyczajeni do bałaganu"/ - 6,8%.

4. Ocena sposobu przekazywania informacji o kampanii przedzjazdowej

Ocenę sposobu informowania społeczeństwa o kampanii przedzjazdowej staraliśmy się uzyskać w sondażu majowym za pomocą dwóch pytań. Na pytanie, czy informacje przedzjazdowe są przekazywane w sposób interesujący, odpowiadano:

tak	- 4,3%	} 31,6 %
raczej tak	- 27,3%	
raczej nie	- 20,6%	} 27,9%
nie	- 7,3%	
nie interesuję się tymi informacjami	- 40,3%	

Rozkład odpowiedzi na pytanie, czy obecny sposób informowania o kampanii przedzjazdowej różni się od stosowanych poprzednio, był następujący:

jest nowy i oryginalny	- 7,7%
nie różni się istotnie	- 45,9%
jest schematyczny i nudny	- 3,8%
nie interesuję się tymi informacjami	- 41,8%

Jak widać, uchyliła się od odpowiedzi na to pytanie znaczna część badanych, szczególnie dużo ich było wśród robotników. Większość, wprawdzie nieznaczna, wypowiadających się oceniła sposób przekazu informacji o Zjeździe i kampanii przedzjazdowej jako dobry, interesujący, aczkolwiek tylko 7,7% określiło go mianem "nowy i oryginalny"; pozostali odmiennie - jako mało interesujący, chociaż tylko 3,8% jako schematyczny i nudny. Ocena przekazu silnie koreluje ze stopniem zainteresowania informacją - im większe zainteresowanie nią, tym korzystniejsza ocena sposobu jej przekazu.

Informacja ta dociera głównie do odbiorcy lepiej przygotowanego, o wyższym poziomie wykształcenia, wydaje się więc, że sposób jej przekazu może być jedną z przyczyn mniejszego w porównaniu z pozostałymi grupami respondentów zainteresowania robotników informacją zjazdową i partyjną w ogóle.